

Mulige nøglepunkter i en fremtidig Danmark-strategi for delstatsregeringen 2010 - 2020

I. Baggrund

Danmark er Schleswig-Holsteins vigtigste politiske og økonomiske partner i Skandinavien og i Østersøområdet.

- Således blev der i 2009 eksporteret varer for knap 1,31 milliarder euro til Danmark, hvilket svarer til en samlet andel af Schleswig-Holsteins eksport på 8,7%, på trods af en tilbagegang på 1,6% sammenlignet med året før på grund af den økonomiske krise. Importen faldt med 16% til 2,45 milliarder euro og udgør 14,3% af den slesvig-holstenske import.
- Med en andel på i gennemsnit 17% er landene omkring Østersøen af særlig betydning for den slesvig-holstenske eksportøkonomi. Herunder udgør eksporten til Danmark mere end halvdelen af Schleswig-Holsteins handel med Skandinavien. Af særlig betydning er her den omfattende eksport af kød og kødkonserves til Danmark.
- Hver hverdag krydser ca. 6.000 afgiftspligtige lastbiler den dansk-tyske grænse alene ved motorvejsovergangen på A 7 i Ellund.
- Hver dag pendler på Jyllandsruten ca. 13.000 personer til Danmark og 1.000 til Schleswig-Holstein for at arbejde der. Mens man endnu i 2000 gik ud fra i alt 2.500 pendlere, er pendlertallet mod nord siden da øget betydeligt på grund af en stærkt stigende efterspørgsel efter arbejdskraft i Danmark. I henhold til oplysninger fra Regionskontoret Sønderjylland-Schleswig i Padborg androg grænsependlertallet mod slutningen af 2008 ca. 18.100. Under den økonomiske krise er tallet ganske vist gået tilbage til nu 13.000. Mange af de tyske grænsependlere er vendt tilbage og søger arbejde i Schleswig-Holstein, som de muligvis kan finde i hos danske virksomheder i Schleswig-Holstein, der på grund af de lavere arbejdsomkostninger, den finansielle støtte og de optimale miljøbetingelser investerer i nærheden af grænsen.
- Inden for sundhedsområdet behandles mange danskere især i forbindelse med kræftsygdomme i Schleswig-Holstein. Særlig betydning har her NRoCK (Nordeuropäisches Radioonkologisches Centrum Kiel), som p.t. opføres i Kiel, og som for at opnå en rentabel drift vil være afhængig af patienter fra Skandinavien.

Traditionelt er delstatens samarbejde koncentreret om Jyllandsruten (det tidligere Sønderjyllands Amt, nu Region Syddanmark). Også på Femernruten har der været samarbejde gennem mange år. Dette samarbejde vil med etablering af den faste forbindelse over Femern Bælt (planlagt til 2020) få yderligere betydning og have afsmittende effekt på hele Schleswig-Holstein. Delstatsregeringen ønsker at udvikle begge ruter uden at spille dem ud imod hinanden.

a) Jyllandsruten

Af de forskellige internationale partnerskaber i Schleswig-Holstein er det historisk fremvoksede samarbejde med Region Syddanmark det mest velfunderede. Der eksisterer allerede et tæt netværk af aktører, som i fællesskab, tillidsfuldt og båret af fair partnerskab arbejder på at udbygge det grænseoverskridende samarbejde. Hertil hører i særdeleshed følgende aktører:

- det danske mindretal i Schleswig-Holstein og det tyske mindretal i Danmark, som traditionelt opfatter sig som brobyggere, og som har initieret talrige projekter,
- kommunerne (især Kreis Nordfriesland, Kreis Schleswig-Flensburg, Stadt Flensburg og de syddanske kommuner Tønder, Haderslev, Sønderborg og Aabenraa),
- den europæiske region Sønderjylland-Schleswig,
- Industrie- und Handelskammer Flensburg og andre erhvervsorganisationer også på dansk side (fx Udviklingsråd Sønderjylland),
- de almendannende og tekniske skoler,
- højere læreanstalter på begge sider af grænsen,
- kulturinstitutioner og
- utallige foreninger og forbund, der arbejder på frivillig basis.

Delstatsregeringen har flere gange taget rapporter om det mangfoldige samarbejde mellem Schleswig-Holstein og (Syd)Danmark bekræftende til efterretning ("Grenzüberschreitende Zusammenarbeit mit Dänemark" (Grænseoverskridende samarbejde med Danmark), af 03.06.2003, tryksag 15/2731; "Weiterentwicklung der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit zwischen Deutschland und Dänemark" (Videreudvikling af det grænseoverskridende samarbejde mellem Tyskland og Danmark), af 14.09.2005, tryksag 16/253; "Bericht über die grenzüberschreitende Kooperation mit Syddanmark" (Rapport om det grænseoverskridende samarbejde med Syddanmark), af

15.04.2008, fremlagt i regeringen som nr. 75/08, "Grenzüberschreitende Zusammenarbeit mit Syddanmark" (Grænseoverskridende samarbejde med Syddanmark), af september 2010, tryksag 17/782).

Det grænseoverskridende samarbejde mellem delstaten Schleswig-Holstein og Region Syddanmark, som blev nyetableret pr. 01.01.2007 efter kommunalreformen i Danmark, blev succesfuldt videreudviklet. Dette samarbejde beror blandt andet på

- Partnerskabsaftale af 27.06.2007 (fremlagt i regeringen som nr. 134/2007 af 13.06.2007)
- de årlige arbejdsplaner for årene 2007 til 2010 (fremlagt i regeringen som nr. 134/2007 af 13.06.2007, fremlagt i regeringen som nr. 68/2008 af 16.03.2008, fremlagt i regeringen som nr. 195/09 af 08.09.2009),
- samt Infrastrukturaftale "Gemeinsames Papier zum grenzüberschreitenden Verkehr und Mobilität Schleswig-Holstein und Region Syddanmark" (Fælles papir om den grænseoverskridende trafik og mobilitet i Schleswig-Holstein og Region Syddanmark), af 20.05.2008.
- Dertil kommer den ny udarbejdede strategi "Von der Grenzregion zur Wachstumsregion" (Fra grænseregion til vækstregion) i 2008. Strategien blev vedtaget af Regionalforsamlingen i Region Sønderjylland-Schleswig den 07.04.2009 og Regionsrådet i Region Syddanmark den 29.04.2009. Delstatsregeringen har taget strategien til efterretning den 08.09.2009 (fremlagt i regeringen som nr. 195/09).

Schleswig-Holstein og Region Syddanmark har i september 2009 aftalt i årene 2009 og 2010 inden at koncentrere sig om erhvervsområderne Energi, Oplevelsesøkonomi/Turisme og Sundhedsøkonomi (fremlagt i regeringen som nr. 195/09, af 08.09.2009). Inden for disse emner skal der – på basis af og som tillæg til de allerede etablerede tiltag og projekter – udvikles yderligere markante projekter for bedre at kunne markedsføre fælles styrker i regionen Syddanmark-Schleswig-Holstein. Derved skal erhvervslivet og videnskaben inddrages. Samtidig skal barrierer for det grænseoverskridende samarbejde, som hindrer den videre udvikling af regionen og arbejdskraftens, varernes og tjenesteydelsernes frie bevægelighed, nedbrydes.

I maj 2010 blev projektet "Succes – forme fremtiden i fællesskab" under INTERREG IV A programmet godkendt. Partnere er Region Syddanmark, Entwicklungsagentur Nord, Wirtschaftsförderungsgesellschaft für die Region Kiel, Rendsburg-Eckernförde und Plön mbH. Desuden deltager talrige netværkspartnere i projektet, bl.a. Industrie- und Handelskammer zu Flensburg, Wirtschaftsförderungsgesellschaft Kiel, Neumünster og Nordfriesland samt delstatsregeringen Schleswig-Holstein. "SUCCES" skal bidrage til, at grænseregionen udvikles til en vækstregion. De grænseoverskridende styrker i den dansk-tyske region skal synliggøres ved et systematisk opbygget samarbejde mellem de vigtigste aktører på begge sider af grænsen samt en vifte af markedsføringstiltag, ved at lette etableringen af effektive og fremtidsorienterede projektideer og ved at nedbryde barrierer for vækst og mobilitet. Dette projekt, som sigter geografisk på den samlede INTERREG IV A region, vil være et vigtigt strategisk tiltag for at videreudvikle de regionale delområder i Schleswig-Holstein og samtidig også samarbejdet med Syddanmark.

b) Femernruten

Også på Femernruten findes der talrige aktører. Særligt skal fremhæves engagementet hos Stadt Fehmarn, Landkreis Ostholstein, Stadt Lübeck, Industrie- und Handelskammer Lübeck, de regionale håndværksskammer, Agentur für Arbeit Lübeck med filialer, de tekniske skoler, Fehmarnbelt Committee, Fehmarnbelt Business Council, INTERREG IV A aktiviteter samt STRING-samarbejdet. Delstatsregeringen hilser dette velkommen og vil også i de kommende år yde koordinerende støtte. Pennefører for koordineringen på delstatsregeringsplan er den eksisterende projektgruppe "Fehmarnbeltquerung" (Femern Bælt forbindelsen) under Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr.

Formålet med STRING-samarbejdet, som har eksisteret siden 1999, og som forbinder Schleswig-Holstein med regionerne Hamburg, Skåne (Sydsverige) og de to danske regioner Sjælland og Hovedstaden, har fra starten været at forene partnerregionernes potentialer for i fællesskab at udvikle en konkurrencedygtig meta-region.

Delstatsregeringen kan udnytte, udbygge og inddrage denne eksisterende struktur i Danmark-strategien. STRING-samarbejdet danner allerede i dag det for Schleswig-Holstein særlig interessante område mellem metropolerne og de nordeuropæiske vækstcentre Hamburg og Øresund.

Det grænseoverskridende samarbejde både på regionalt og på nationalt niveau mellem Kongeriget Danmark, Forbundsrepublikken Tyskland og delstaten Schleswig-Holstein blev helt konkret gennem planlægning af den faste forbindelse over Femern Bælt. Siden begyndelsen af 1990'erne er dette samarbejde blevet intensiveret og bekræftet ved statsaftalen til realisering af den faste forbindelse over Femern Bælt af 03.09.2008.

Schleswig-Holstein forventer ved lukningen af dette hul i det transeuropæiske trafiknet vigtige impulser for økonomisk vækst og arbejdspladser i regionen langs denne trafikakse, men også i hele delstaten.

På initiativ af Schleswig-Holstein har de fem STRING-regioner sammen med "Fehmarnbelt-Committee" og "Fehmarnbelt Business Council" i juni 2009 i Lübeck afholdt den internationale konference "Building New Bridges in the South Western Baltic Region".

Det centrale resultat af nævnte konference var vedtagelsen af "Lübeck-deklarationen", hvori det blev aftalt at koncentrere sig om et videre samarbejde inden for syv indsatsområder:

1. Udvikling af et integreret trafiksystem for den grænseoverskridende region
2. Etablering af en globalt førende vidensregion
3. Understøttelse af fælles marketingaktiviteter for turismen i STRING-regionen
4. Dannelse af et fælles arbejdsmarked og etablering af et netværk for arbejdsmarkedet i STRING-regionen
5. Opnåelse af en topplacering inden for klimabeskyttelse og den bæredygtige udvikling i Europa
6. Kulturel brobygning over Femern Bælt
7. Intensivering af samarbejdet og den grænseoverskridende informationsudveksling.

"Lübeck-deklarationen" skal nu ved konkrete aktiviteter og projekter fyldes med liv. Det Politiske Forum STRING har den 7. / 8. juni 2010 i Malmö vedtaget et "Aktionsprogram STRING" desangående.

Med beslutningen fra Kongeriget Danmark og Forbundsrepublikken Tyskland om at bygge den faste forbindelse over Femern Bælt rykker dette dansk-tyske samarbejdsområde

endnu stærkere end hidtil i delstatspolitikens fokus. Projektet hører til de højt prioriterede transeuropæiske trafikprojekter inden for den Europæiske Union (TEN-V-projekt) og støttes finansielt af EU.

Delstatsregeringen har gentagne gange erklæret at være indstillet på beslutsomt at udnytte chancerne for Schleswig-Holstein i forbindelse med bygningen af den faste forbindelse over Femern Bælt, især for en bæredygtig regional økonomisk udvikling langs delstatens udviklingsakse A1 og hele området Ostholstein og Lübeck.

c) Hjørnestein i Danmark-strategien

Sammenfattet er Syddanmark-samarbejdet på Jyllandsruten og STRING-samarbejdet på Femernruten de naturlige hjørnestein i delstatsregeringens Danmark-strategi. Der ligger udviklingspotentiale i aktørernes stærke samarbejde på Jyllandsruten og Femernruten, som det gælder om at udnytte.

Siden kommunalreformen har Kongeriget Danmark været delt op i fem regioner: Syddanmark, Midtjylland, Nordjylland, Hovedstaden, Sjælland. Med Region Syddanmark samarbejder delstaten allerede intenst. Desuden samarbejdes der allerede med Sjælland og Hovedstaden (sammen med Hamburg og Skåne i Sverige) inden for rammerne af det politiske samarbejde STRING.

Delstatsregeringen går ind for, at Region Syddanmark får en observatørstatus i STRING-samarbejdet for at intensivere netværksdannelsen mellem Jyllands- og Femern Bælt-aksen. Delstatsregeringen vil fremover ud over Syddanmark også inddrage regionerne Midtjylland og Nordjylland i samarbejdet på Jyllandsruten (altså hele den jyske halvø), især med henblik på afstemning af trafikpolitiske projekter.

Kun med støtte fra de nationale regeringer og det europæiske niveau vil delstaten Schleswig-Holstein og de danske regioner kunne udbygge det grænseoverskridende samarbejde. På disse politiske niveauer ligger der talrige kompetencer, fx med hensyn til nedbrydning af barrierer på arbejdsmarkedet, gensidig anerkendelse af erhvervsuddannelser og planlægning og finansiering af trafikinfrastrukturen. Det er delstatsregeringens opgave at koordinere politikken og formulere Schleswig-Holsteins interesser under hensyntagen til disse niveauer.

Delstaten hilser partnerskabet med Freie og Hansestadt Hamburg og dennes engagement med hensyn til den faste forbindelse over Femern Bælt velkommen.

Samarbejdet mellem metropolregionen Hamburg og Øresundsregionen er i Schleswig-Holsteins politiske og økonomiske interesse.

d) Mindretal

De nationale mindretal i det dansk-tyske grænseland – det danske mindretal og det frisiske mindretal i landsdelen Schleswig og det tyske mindretal i Syddanmark – er væsentlige aktører i regionen. Det er den slesvig-holstenske delstatsregering magtpåliggende at integrere mindretallene i sit grænseoverskridende arbejde og sine initiativer og på den måde videreføre den permanente dialog med dem. Mindretallene bidrager med deres eksistens og deres virke ikke kun til den kulturelle mangfoldighed, men har også vigtige brofunktioner i forbindelse med den gensidige kulturformidling.

II. Strategiske mål

Ministerpræsident Peter Harry Carstensen skitserede i sin regeringserklæring den 18.11.2009 et politisk perspektiv for delstatens videre udvikling langt ud over den nuværende valgperiode frem til 2020. Ministerpræsidenten gjorde det klart, at alt skal sættes ind på at konsolidere budgettet. Senest i 2020 skal delstaten kunne klare sig uden ny gæld. Der er fastsat følgende hovedpunkter for delstatsregeringens arbejde:

1. Sikring af arbejde og beskæftigelse,
2. muliggøre ny vækst,
3. forbedre uddannelseskvaliteten og
4. bevare naturen.

Disse prioriteter skal afspejle sig i den strategiske orientering af samarbejdet med Danmark; grundlæggende drejer det sig om ved samarbejde med Danmark at udløse mere bæredygtig vækst i Schleswig-Holstein, at sikre eksisterende arbejdspladser og om muligt at skabe nye. Dette ville også aflaste de offentlige kasser: højere skatteindtægter og mindre sociale udgifter yder et bidrag til konsolidering af budgettet.

III. Strategiske handlingsområder, projekter og ministeriernes ansvar

1. Trafikinfrastruktur for Jyllands- og Femernruten

Den faste forbindelse over Femern Bælt og landanlæggene er p.t. trafikpolitisk i fokus. Med hensyn til Jyllandsruten arbejder delstatsregeringen på talrige trafikprojekter, som er beskrevet i Infrastrukturaftale af 20.05.2008 mellem Schleswig-Holstein og Region Syddanmark. Hertil hører blandt andet

- videre anlæg af A 20,
- sekssporet udbygning af A 7 mellem Hamburg og Bordesholm,
- etapevis udbygning af A 23 respektive B 5 svarende til den trafikale belastning,
- udbygning af B 199 omkring Handewitt,
- sanering af jernbanehøjbroen ved Rendsburg,
- udbygning af jernbanestrækningen Niebüll-Westerland til to spor,
- implementering af aksekonceptet (udbygning af strækningerne Elmshorn - Hamburg og Hamburg - Bad Oldesloe)
- gennemførelse af regionaltoget mellem Niebüll og Esbjerg.

Delstatsregeringen har gentagne gange erklæret, at landsdelen Schleswig ikke må sakke bagud i trafikpolitisk henseende. Region Syddanmark har erklæret noget lignende med hensyn til Syddanmarks behov og har under forhandlingerne om den danske regerings infrastrukturpakke 2008/2009 samt inden for rammerne af regeringsstrategien "Danmark i balance i en global verden" fra september 2010 kunnet opnå forbedringer.

Delstatsregeringen betragter det som sin opgave at sikre alle regioner ensartede udviklingschancer. En regions interesser må ikke spilles ud mod en anden regions interesser. Dette gælder også for de trafikpolitiske projekter på Jyllands- og Femernruten. Hele delstaten Schleswig-Holstein vil profitere af vækst- og udviklingschancerne, som er forbundet med etableringen af den faste forbindelse over Femern Bælt. Også efter åbningen af den faste forbindelse over Femern Bælt bevarer Jyllandsruten en vigtig trafikal betydning.

Med den faste forbindelse over Femern Bælt bliver Skandinavien og det kontinentale Europa optimalt forbundet med hinanden ad den korteste forbindelse, nemlig fugleflugtslinjen. Dermed lukkes den sidste etape af en vigtig transeuropæisk vej- og jernbaneforbindelse i Nordeuropa. Der forventes betragtelige tidsbesparelser ved den

faste forbindelse, som går hånd i hånd med forbedringen af kvaliteten for erhvervslivets placering og konkurrenceevne i hele det nordtyske område.

Færdiggørelsen af den faste forbindelse til i alt ca. 5,1 milliarder euro (udgifter til varianten sænketunnel) respektive ca. 5,2 milliarder euro (udgifter til varianten skråstagsbro) og landanlæg er planlagt til 2020. I henhold til statsaftalen, underskrevet den 03.09.2008 af Danmark og Tyskland, påtager Forbundsregeringen sig omkostninger til landanlæg på tysk side, mens Danmark er økonomisk ansvarlig for selve forbindelsen og landanlæggene på dansk side. Delstaten Schleswig-Holstein har erklæret sig parat til at stille op til 60 millioner euro til rådighed til udbygning af landanlæggene.

For Schleswig-Holstein vil det i særdeleshed dreje sig om at udnytte den faste forbindelse over Femern Bælt til en bæredygtig regionaløkonomisk udvikling i særdeleshed for hele området Ostholstein og omkring Lübeck. På kort sigt gælder dette allerede for planlægnings- og byggefasen til 2020 (fx etablering af produktionssteder / byggehavne, deltagelse af den slesvig-holstenske byggebranche i byggeopgaverne, anbringelse og forsyning af arbejdere, udnyttelse af byggeriet som turistattraktion). Efter forbindelsens færdiggørelse (2020) vil det blandt andet dreje sig om at tiltrække virksomheder og dermed opnå permanente arbejdspladser og mere intenst at markedsføre Femern Bælt-regionen turistmæssigt.

Aktionstiltag

- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr (Ministeriet for videnskab, erhverv og transport) vil regelmæssigt drøfte grænseoverskridende spørgsmål inden for området infrastruktur og trafik
 - inden for rammerne af den planlagte dansk-tyske trafikkommission med det danske transportministerium og forbundsministeriet for trafik, byggeri og byudvikling (Bundesministerium für Verkehr, Bau und Stadtentwicklung) samt
 - på regelmæssige møder på statssekretær- og arbejdsniveau med det danske transportministerium.

- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr vil under forhandlingerne med forbundsregeringen omkring forbundstrafikvejplanlægningen fremføre projekter, som er af fælles slesvig-holstensk og dansk interesse.
- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr vil implementere infrastrukturaftalen mellem delstaten Schleswig-Holstein og Region Syddanmark, underskrevet d. 20.05.2008, hvori de vigtigste projekter for det grænseoverskridende samarbejde er fastlagt.
- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr vil påvirke Forbundsregeringen og Deutsche Bahn AG med henblik på en linjeføring, der tilgodeser regionen, og en hurtig implementering af jernbanelandanlæggene til den faste forbindelse over Femern Bælt.
- Statskancelliet vil – afstemt med den danske regering, de danske regioner og Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr – markant udbygge lobbyvirksomheden for trafikprojekter over for Forbundsregeringen og Europakommissionen.

2. Grænseoverskridende arbejdsmarked og sprogkompetence

Diskussionen om den regionale udvikling langs akse mellem metropolregionen Hamburg, Hansestadt Lübeck og Kreis Ostholstein med Femern har i de sidste år været markant præget af planlægningen af en fast forbindelse over Femern Bælt. Etableringen af Femern Bælt forbindelsen ændrer i planlægnings-, bygnings- og senere driftsfasen den økonomiske og strukturelle situation i Kreis Ostholstein og hele regionen langs udviklingskorridoren ned til Hamburg.

Kreis Ostholstein har sammen med Kreis Stormarn, Kreis Segeberg, Kreis Herzogtum-Lauenburg og Hansestadt Lübeck samt Industrie- und Handelskammer Lübeck i februar 2009 foranlediget udarbejdelsen af "Regionales Entwicklungskonzept (REK) für die Entwicklungsachse A 1 als Folge des Baus einer festen Fehmarnbeltquerung" (regionalt udviklingskoncept (REK) for udviklingsaksen A 1 som følge af etablering af en fast

forbindelse over Femern Bælt), som blev støttet af delstatsregeringen i fremtidsprogrammet Erhverv. Inden for rammerne af det regionale udviklingskoncept bliver de konkrete regionale økonomiske chancer i forbindelse med byggeriet af den faste forbindelse over Femern Bælt undersøgt. Den på det administrative niveau koordinerede afsluttende rapport og udviklingskonceptet har foreligget siden august 2010 og bliver nu behandlet i regionens politiske organer og skal derefter præsenteres for offentligheden på en regional conference. Konceptets overordnede vision sigter på:

- etablering af en opbrudsstemning
- udnytte chancer – minimere risici
- forstærket regionalt og grænseoverskridende samarbejde
- videreudvikling af de placeringsmæssige kvaliteter/styrkelse af delstatens udviklingsakse A 1.

De fire indsatsområder, som i REK er underbygget af udviklingsmål og tiltag / projektforslag, er

- turisme
- erhvervsliv/erhvervsarealer
- samarbejde/møder
- trafik

Partnerne, der deltager i REK, vurderer det påbegyndte samarbejde positivt og ønsker at videreføre det. Med et regionalt management, som skal etableres, skal der opnås en videreførelse af det regionale samarbejde på udviklingsaksen A 1, implementering af REK-resultater samt en styrkelse af øen Femern for at kunne klare de specielle opgaver i forbindelse med byggeriet af forbindelsen. Delstatsregeringen vil støtte projektet "Regionale Zusammenarbeit an der Entwicklungsachse A 1 als Folge des Baus einer festen Fehmarnbeltquerung" i fremtidsprogrammet Erhvervsliv. Efter 2020 vil det dreje sig om at gøre pendling og arbejde på begge sider af grænsen så normalt, som det allerede er i dag på Jyllandsruten.

Selv om arbejdstagernes frie bevægelighed inden for den Europæiske Union er lovmæssigt garanteret, er der i praksis mange uløste spørgsmål. I særdeleshed er det tydeligt, at arbejdsmarkedet i den Europæiske Union uagtet retlige organisationsformer stadig er underkastet kulturelle og sociale traditioner – det gælder også i den dansk-tyske

grænseregion. På Jyllandsruten er der i de sidste år blevet gjort en del, for at regionen vokser sammen til en fælles dansk-tysk arbejdsmarkedsregion. På trods af den internationale økonomiske krise arbejdede der i december 2009 alene på Jyllandsruten ca. 13.000 tyskere i Danmark og ca. 1.000 danskere i Tyskland.

Den såkaldte Thönnes-Andersen-Kommission, som i 2005 blev nedsat af den danske og den tyske regering, påviste i en rapport, der blev fremlagt i 2006, mange barrierer for det grænseoverskridende arbejdsmarked. I mellemtiden er mange af dem blevet fjernet. Den gensidige anerkendelse af erhvervsuddannelser gør klare fremskridt: det danske og det tyske undervisningsministerium har stillet underskrivelsen af en fælles erklæring ved udgangen af 2010 / begyndelsen af 2011 i udsigt.

Den Europæiske Union, Forbundsregeringen, Bundesagentur für Arbeit, delstaten Schleswig-Holstein og kommunerne nær grænsen fremmer den grænseoverskridende erhvervsaktivitet ved en lang række rådgivnings- og kursustilbud. Engagementet hos de forskellige aktører er i alt væsentligt præget af to strategiske tiltag:

Dels drejer det sig om finansieringen af strukturer og vejledningstilbud, herunder især om information om social- og skattesystemer, som fx regionskontoret for regionen Schleswig-Sønderjylland i Padborg tilbyder, dels drejer det sig om sprogkurser især for tyskere, der ønsker at arbejde i Danmark.

For det andet drejer det sig om fjernelse af retlige barrierer, som vanskeliggør en grænseoverskridende erhvervsudøvelse. Særlig relevant er her skatte- og socialforsikringsretten. Lovgivningskompetencen på disse områder ligger på nationalt og for en dels vedkommende også på europæisk niveau. Relevante fremskridt kan kun opnås med støtte fra de nationale regeringer.

Det er glædeligt, at samarbejdet mellem de arbejdsmarkedspolitiske aktører på begge sider af vores nordlige landegrænse på Jyllandsruten i den senere tid har kunnet intensiveres mærkbart. Som resultat af gensidige delegationsbesøg i Kolding og i Plön i 2007 og med underbygning af det af delstatsregeringen støttede dansk-tyske Regionalmanagement ved IHK i Flensburg blev det dansk-tyske Arbejdsmarkedsforum etableret. Dette organ, hvis medlemmer alle er vigtige aktører i det grænseoverskridende

arbejdsmarked, har allerede taget forskellige problemstillinger op og vil også fremover på fælles møder overvåge og videreudvikle arbejdsmarkedsemner.

På Femernruten har Agentur für Arbeit Lübeck og Statistik-Service Nordost hos Bundesagentur für Arbeit sammen med den danske arbejdsforvaltning i Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland (Beschäftigungsregion Hauptstadt und Seeland) i oktober 2010 for første gang samlet og offentliggjort data om situationen og udviklingen af ledigheden, beskæftigelsen og de registrerede ledige stillinger i Femern Bælt regionen.

En af de største barrierer på grænseoverskridende arbejdsmarkeder er manglende sprogkundskaber. Hvis Schleswig-Holstein ønsker at udbygge samarbejdet med Danmark målrettet for at generere øget økonomisk vækst i Schleswig-Holstein, for at sikre eksisterende arbejdspladser og for at skabe nye, så er danske sprogkundskaber for indbyggerne i Schleswig-Holstein absolut nødvendige. Igennem flere år har tendensen imidlertid været præcis modsat: i Schleswig-Holstein er der stadig færre, der lærer dansk, og også i Danmark er antal deltagere i tyskkurser vigende.

På Jyllandsruten er læring af det andet sprog ganske vist i tilbagegang, men dog fast forankret. Det bæres blandt andet af det danske mindretal i landsdelen Schleswig og det tyske mindretal i Nordschleswig.

Et – relativt – boom oplevede indlæringen af det danske sprog i forbindelse med tredoblingen af pendlertallene fra 2002 til 2009: den, der ønsker at arbejde i Danmark, skal have et basalt kendskab til sproget. Det danske arbejdsmarked har i alt væsentligt tiltrukket ikke-akademikere, først og fremmest håndværkere. Disse "pendlerrelevante" grupper og virksomheder kan med danske sprogkundskaber begå sig på det danske arbejdsmarked og erhvervsområde. Danske sprogkundskaber bør også formidles allerede i skolen og under erhvervsuddannelsen af erhvervsskolerne. Disse grupper opnår derved faktisk en åbning af det danske arbejdsmarked. Frem for alt for landsdelen Schleswig er Danmark "arbejdsmarkedspolitisk bagland". I den forstand danner landsdelen Schleswig og Region Syddanmark et stort økonomi- og arbejdsmarkedsområde. Den tidligere grænseregion udvikler sig til en vækstregion.

I landsdelen Schleswig drev det danske mindretal i skoleåret 2009/2010

47 skoler (5.565 elever) og 55 daginstitutioner (2.133 børn). Dertil kom inden for dette tidsrum ca. 429 børn, som fik danskundervisning uden for det Danske Mindretals institutioner. Derudover er der 21 skoler, som har partnerskaber med skoler i Danmark, og endvidere et betragteligt antal skoler, som med forskellig intensitet plejer forbindelserne til danske skoler.

På skæringsdagen 09.11.2010 var der i hele Schleswig-Holstein 32 videreuddannelsesinstitutioner med et tilbud på i alt 83 danskkurser til forskellige behov. Hertil hører blandt andet

- i 2009 blev der udbudt 635 kurser med 14.068 undervisningstimer til 5.942 deltagere på aftenskolerne,
- Jarplund Højskole gennemfører regelmæssigt kurser på alle undervisningstrin, som er anerkendt som videreuddannelsesorlov,
- Det danske centralbibliotek i Flensburg, som tilbyder danskkurser - også som intensivkurser eller i samarbejde med danske skoler, som er stærkt efterspurgt,
- Nordkolleg Rendsburg, som regelmæssigt tilbyder ugekurser i dansk, især for specielle målgrupper
- Sprogkurser inden for rammerne af INTERREG-projekter for regionale aktører i forbindelse med den faste forbindelse over Femern Bælt
- og Nordsee Akademie i Leck Schleswig-Holstein, som i samarbejde med Askov Højskole hver sommer tilbyder et to ugers introduktionskursus i det danske sprog.

Alle danskkurser kan aktuelt ses regionalt, for hele landet og sammen med metropolregionen Hamburg i delstatens videreuddannelsesdatabase under www.kursportal.schleswig-holstein.de.

Også på universiteterne og de tekniske højere læreanstalter i Flensburg og Kiel samt ved Fachhochschule Westküste kan de studerende både inden for rammerne af et danskstudium og som supplement til deres studium lære dansk.

I særdeleshed står delstaten over for den udfordring at sørge for et passende tilbud om at lære dansk på de almindennende skoler og erhvervsskolerne. Derudover skal uddannelsen af et tilstrækkeligt antal dansklærere på de højere læreanstalter sikres.

Den grænseoverskridende mobilitet fremmes inden for rammerne af Fremtidsprogrammets arbejde ved projekter, som sigter på at udnytte chancerne og mulighederne i grænseregionen til en udvidet erhvervsmæssig orientering af den unge generation mod et nyt og større erhvervsområde uden grænser. De p.t. løbende projekter, som er udvalgt inden for rammerne af en idekonkurrence, bidrager til både at undgå ledighed og til at styrke deltagernes kvalifikationer og kompetencer.

Støttetilbuddene, som er udstyret med innovative impulser, retter sig især imod unge mennesker i det dansk-tyske grænseområde og støtter transnationalitet som tværnsnitsmål. Først og fremmest skal kulturelle kompetencer og danske sprogkundskaber formidles. Derudover muliggøres kontakter, der er egnet til at overveje ansøgninger og beskæftigelsesmuligheder i Danmark. Til de fore toårige projekter, der løber frem til 30.09.2010, er der ydet ca. 1,2 millioner euro af midler fra den Europæiske Socialfond og fra delstaten. Det udførte projektarbejde vurderes overordnet positivt, således at der er blevet foretaget en forlængelse af de fire projekter med to år.

Derudover deltager arbejdsministeriet i det tysk-danske INTERREG Projekt "Pontifex". Inden for rammerne af projektet har to jurister ved Regionskontor Sønderjylland / Schleswig fået til opgave at identificere systemforskelle og mobilitetsbarrierer, at analysere dem systematisk juridisk og at udvikle løsningsmuligheder. Således skal der opnås problemløsninger, som gør grænsen mere gennemtrængelig og øger arbejdstagernes mobilitet samt det grænseoverskridende arbejdsmarkeds frie bevægelighed.

Projektet, der forventes at vare to år, påbegyndte sit arbejde med udgangen af første kvartal 2010. Supplerende støtte fra delstatens Fremtidsprogram Arbejde ydes med i alt ca. 85.000 euro.

Mellem de højere læreanstalter i Danmark og Schleswig-Holstein eksisterer der mangfoldige samarbejder inden for forskning og undervisning. Således arbejder fx Christian-Albrechts-Universität (CAU), Universität Flensburg, Fachhochschule Kiel og Flensburg UKSH p.t. i 18 INTERREG IV A projekter sammen med danske højere læreanstalter og universitetssygehuse. Projekterne omfatter et støttevolumen på i alt 12,3 millioner euro. Et af projekterne er "Vidensregion Syddanmark/Schleswig-Holstein", som har ført til etablering af et fælles sekretariat. Sekretariatets opgaver er: en struktureret

status over samarbejdsrelationerne, støtte ved den kvantitative og kvalitative udbygning af samarbejdet, identificering af nye samarbejdsområder, intensivering af samarbejdet mellem forskning og erhvervsliv samt forstærket netværksdannelse mellem forskning og erhvervsliv inden for bestemte fagområder. Siden april 2009 har sekretariatet kunnet initiere og opbygge 12 projekter.

Derudover har CAU opbygget et strategisk partnerskab med Aarhus Universitet, som har en sammenlignelig uddannelses- og forskningsprofil. CAU har valgt denne partner for at profitere af dennes erfaringer og muliggøre en benchmarking med hensyn til den strukturelle udvikling af det eget universitet.

Med hensyn til samarbejdet inden for undervisning er ERASMUS-programmet af særlig betydning. Programmet støtter studerendes, læreres og andre universitetsmedarbejders samt virksomhedsansattes grænseoverskridende mobilitet. Samtlige højere læreanstalter i Schleswig-Holstein gennemfører inden for rammerne af dette program en intens udveksling med danske højere læreanstalter.

Et særligt intenst samarbejde med hensyn til undervisning foregår mellem Syddansk Universitet (SDU) og Universität Flensburg inden for området kultur- og økonomisk videnskab. Inden for bachelorstudiet "International Management" og masterstudiet "Management Studies" er der tale om en intens udveksling af studerende og lærere. Masterstudierne "Kultur, Sprache, Medien" og "European Studies" på Universität Flensburg er baseret direkte på bachelorstudier på SDU.

Delstatsregeringen har anmodet Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr om at udarbejde et koncept til det dansk-tyske samarbejde. Dette koncept, som bygger på de beskrevne allerede eksisterende samarbejdsrelationer, udvikles p.t. i fællesskab mellem SDU, CAU, Universität Flensburg, Fachhochschule Kiel, Flensburg og Westküste og forventes præsenteret for regeringen i begyndelsen af 2011.

Handlingstiltag

- Statskancelliet vil over for Forbundsregeringen og den danske regering slå til lyd for en fornyet nedsættelse af en dansk-tysk arbejdsmarkedskommission (efter Thönnes-Andersen-Kommissionens forbillede). Kommissionen skal påbegynde sit arbejde i 2011. Den skal foretage en statusbeskrivelse af de væsentlige juridiske barrierer og fremlægge forslag til nedbrydelse af disse. Kommissionen kan bygge på eksisterende analyser fra Ministerium für Arbeit, Soziales und Gesundheit, Region Syddanmark og Region Schleswig-Sønderjylland. Repræsentanter for de to grænseregioner skal integreres i kommissionens arbejde.
- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr skal i 2012 på basis af eksisterende undersøgelser, projekter og erfaringerne fra Regionalmanagementet "Regionale Zusammenarbeit an der Entwicklungsachse A 1 als Folge des Baus einer festen Fehmarnbeltquerung – Vorschläge für die regionalwirtschaftliche Nutzung der Fehmarnbeltquerung" sætte forslag til den regionale økonomiske udnyttelse af Femern Bælt forbindelsen til diskussion. De vigtigste punkter afstemmes inden for delstatsregeringen, især med indenrigsministeriet (regional planlægning).
- Den gensidige anerkendelse af erhvervsuddannelser skal forenkles. Til det formål anmodes Ministerium für Arbeit, Soziales und Gesundheit over for forbundsundervisningsministeriet om at fremme den gensidige anerkendelse af erhvervsuddannelser og arbejde for underskrivelsen af en fælles politisk erklæring til generel sammenlignelighed af de duale erhvervsuddannelser i Danmark og Tyskland. Derudover skal der arbejdes for et tæt samarbejde mellem de uddannelsesansvarlige i regionen, således at de personer og virksomheder, der er interesseret i mobiliteten, problemløst kan få målrettede informationer, fx om konkrete kvalifikationsbeviser, certificeringer og beviser for sagkundskab. samt få hjælp til fælles uddannelsestilbud.
- Mulighederne for at lære dansk i grænseregionen skal forbedres. Til det formål skal Ministerium für Bildung und Kultur i første omgang inden udgangen af 2011 fremlægge en rapport for regeringen om,

- a) hvilke muligheder der er i Schleswig-Holstein for at lære dansk, og hvordan disse kan forbedres,
 - b) om det eksisterende behov på Jyllandsruten og det fremtidige behov på Femernruten kan dækkes med den eksisterende kapacitet, og hvordan kapaciteten i givet fald kan forøges,
 - c) med hvilke forholdsregler danskudbuddet på de almindennende skoler og erhvervsskoler i givet fald kan udvides,
 - d) om kapaciteten til uddannelse af dansklærere er tilstrækkelig, og hvordan denne i givet fald kan udvides.
- Ministerium für Wirtschaft, Wissenschaft und Verkehr vil i første kvartal 2011 fremlægge et koncept for regeringen om det fremtidige dansk-tyske samarbejde, som er udviklet sammen med de højere læreanstalter.

3. Sundhed og sundhedsøkonomi

Med udgangspunkt i INTERREG III A projektet er grænseoverskridende redningsflyvninger og redningssygetransporter på Jyllandsruten efterhånden blevet hverdag. Derudover findes der inden for området "sundhed" på initiativ af lokale aktører en lang række projekter, som er finansieret med INTERREG-midler.

Dertil hører p.t. følgende projekter:

- Grænseoverskridende samarbejde for brystsundheden: prævention, undersøgelse, behandling og efterbehandling af brystkræft i Syddanmark og Schleswig-Holstein (Fachhochschule Flensburg, Leadpartner);
- Grænseoverskridende forbedring af situationen for osteoporosepatienter (Odense Universitetshospital, Leadpartner);
- Styrkelse af patientsikkerheden mellem Danmark og Tyskland (Fachhochschule Flensburg, Leadpartner),
- ROBIN – ROBotics:INnovations for Healthcare. Robotics i fremtidens sygehus (Odense Universitetshospital, Leadpartner)
- Søvn og arbejde og konsekvenser for stofskiftet – et grænseoverskridende forsknings- og udviklingsprojekt (Syddansk Universitet, Leadpartner)

Det videre samarbejde inden for rammerne af Danmark-strategien kan bygge på erfaringerne fra disse projekter.

I Danmark er sygehuslandskabet p.t. under ombrydning. Det vil også have konsekvenser for samarbejdet med de slesvig-holstenske sygehuse, især for sygehuse i grænseområdet. Danmark vil eksempelvis i 2011/2012 påbegynde planlægningen af et helt nyt universitetshospital i Odense på Fyn (p.t. anslået investeringsvolumen ca. en milliard euro). Også dette projekt byder på muligheder for at intensivere samarbejdet.

Således skal det undersøges, om der ved et øget samarbejde mellem Universitätsklinikum Schleswig-Holstein og Odense Universitetshospital inden for kræftområdet kan opnås en fremragende position, også i europæisk målestok ("europæisk referencenet").

Det må forventes, at emnet eHealth i fremtiden spiller en større rolle i den Europæiske Union og muligvis underbygges af tilsvarende støttemuligheder. Da der allerede nu eksisterer talrige kontakter, netværk og initiativer inden for dette område, er der her muligheder for et forstærket samarbejde også med det formål at fremme Schleswig-Holsteins profildannelse sammen med Danmark. Ved netværket eHealth for Regions, som omfatter hele Østersøområdet, og som Schleswig-Holstein aktivt deltager i, er der også forbindelser til Region Norddanmark. I INTERREG IV B projektet "ICT for Health – Strengthening social capacities for the utilisation of eHealth technologies in the framework of ageing population", som drejer sig om at øge kunnen, viden og dermed accepten for eHealth hos patienter og læger i Østersøområdet, deltager ud over talrige partnere fra Schleswig-Holstein og Østersøområdet også partnere fra hele Danmark (Region Syddanmark, Region Nordjylland, Aalborg Universitet).

Sundhedsøkonomien er et af de centrale vækstområder for Schleswig-Holstein. Særlig vigtig er ud over universitetssygehusene medicotekniske virksomheder, som er koncentreret i den sydlige del af Schleswig-Holstein. I Øresundsregionen etableredes det såkaldte Medicon Valley, som også i international målestok er relevant for sundhedsøkonomien. Femern Bælt forbindelsen vil åbne nye chancer for sundhedsøkonomien i Danmark og Schleswig-Holstein – og i et større perspektiv også for hele metropolregionen Hamburg.

Handlingstiltag

- Sundhedssamarbejdet med hele Danmark skal intensiveres.

Til det formål bliver Ministerium für Arbeit, Soziales und Gesundheit i første omgang anmodet om inden udgangen af 2011 at fremlægge en rapport for regeringen, om

- hvilke muligheder der eksisterer med hensyn til intensivering af samarbejdet i grænseregionen SH-DK),
- hvilke muligheder der findes for den videre udbygning af sundhedssamarbejdet med de danske regioner,
- hvilke EU-initiativer inden for dette område der kan udnyttes til samarbejdet, i særdeleshed inden for området eHealth.

Efter præsentationen af rapporten skal der udarbejdes og implementeres et katalog med egnede tiltag.

- Samarbejdet med Danmark skal intensiveres inden for området sundhedsøkonomi. Hjørnestenene, det vil blandt andet sige identificering af mulige aktører, en tids- og tiltagsplan og forslag til projekter og deres finansieringsmuligheder, skal defineres ved hjælp af en "Masterplan sundhedsøkonomi Schleswig-Holstein-Danmark" (Masterplan Gesundheitswirtschaft Schleswig-Holstein-Dänemark). Til dette formål anmodes Ministerium für Arbeit, Soziales und Gesundheit om at indlede "samarbejde med Danmark" inden for rammerne af Masterplanen sundhedsøkonomi, som aftalt i koalitionsaftalen for den 17. valgperiode.
- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr vil henvende sig til Region Syddanmark og foreslå at udveksle planerne om det nye universitetssygehus i Odense og i fællesskab undersøge kooperationspotentialet.

4. Energi og klimabeskyttelse

Samarbejdet med (Syd-)Danmark foregår på energiområdet på forskellige niveauer:

- Det grænseoverskridende projekt "FURGY" (Future Renewable Energy), som støttes med midler fra INTERREG IV A programmet og implementeres med IHK Flensburg og Vækstforum Syddanmark som penneførere, er en platform til forbedring af samarbejdet mellem Schleswig-Holstein og Syddanmark inden for området energieffektivitet og vedvarende energi med enkelte overlapninger til

området klimabeskyttelse. Overlapninger fremkommer på den måde, at der på dansk side ikke foretages nogen strikt sondring mellem energi- og klimabeskyttelsespolitik. Denne platform støtter også enkelte tiltag, hvis hovedvægt ligger på klimabeskyttelse.

- Inden for rammerne af INTERREG IV B Nordsøprojektet "**POWER CLUSTER**" (om offshorevindenergi i Nordsøen) arbejder Syddanmark (South Denmark European Office, Esbjerg Offshore Center) og Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr samt windcomm Schleswig-Holstein sammen i enkelte projekter, fx inden for forskningsområdet og økonomiske effekter.
- Det rådgivende organ for **Biomassekompetenzzentrum** i Schleswig-Holstein ledes af Birger Norddahl, Syddansk Universitet. Desuden eksisterer der kontakter til enkelte institutioner for biomasseforskning gennem Fachhochschule Flensburg.
- Inden for rammerne af INTERREG IV C projekter eksisterer der et principielt samarbejde mellem Projekt **LoCaRe** (Leadpartner Syddanmark) og **RENREN** (Leadpartner Schleswig-Holstein).
- Desuden findes der et **grænseoverskridende studieprogram energi- og miljømanagement** på Universität Flensburg og Syddansk Universitet.
- På administrativt niveau findes der **arbejdskontakter** mellem Region Syddanmark og Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr, afdelingen for energipolitik, energiret.

Handlingstiltag

Principielt er det meningsfyldt i tilknytning til de hidtidige samarbejdsområder at udbygge disse kontinuerligt, også med henblik på et samarbejde med hele Danmark.

1. At udnytte **platformen "FURGY"** til videre aktiviteter med hensyn til mangesidet samarbejde med Syddanmark og i et videre perspektiv også med hele Danmark og udbygge samarbejdet med IHK Flensburg og Vækstforum Syddanmark med flere partnere.
2. Inden for hovedområdet "Vindenergi" at intensivere de hidtidige tiltag inden for området "**vindforskning, uddannelse og økonomisk samarbejde**" og udvide dem til hele Danmark. I den forbindelse er det nærliggende bl.a. med et styrket samarbejde med Kompetenzzentrum CEwind og windcomm Schleswig-Holstein, Kaiser-Wilhelm-Testfeld

samt på dansk side Offshore-Center Esbjerg, testfelterne Risø og Lolland (Nakskov) med det internationale Vind Akademi Lolland.

3. At intensivere samarbejdet mellem Fachhochschule Flensburg og forskningsinstitutioner i Syddanmark samt flere institutioner i Danmark inden for hovedområdet **"Biomasse"**.

For at udforme et samarbejde skal mulighederne i INTERREG IV A programmerne udnyttes som platform til intensivering af samarbejdet. På grundlag af et bilateralt samarbejde er det muligt at udvikle fælles EU-projekter til støtteberettigelse.

5. Turisme

Turisme er for Schleswig-Holstein og Danmark en økonomisk faktor af stor betydning. Over for det enorme rekreative og oplevelsespotentiale i den maritimt prægede region står imidlertid to store og igennem mange år ikke afklarede udfordringer. Dels kumulerer efterspørgslen i sommersæsonen og medfører for en dels vedkommende mangel på overnatningsmuligheder, mens der i lavsæsonen er tale om svag kapacitetsudnyttelse og udbredt sæsonmæssig nedlukning af virksomheder. For det andet står den store efterspørgsel efter maritime oplevelser på trods af det store potentiale over for et relativt lille udbud. En lang række projekter skal sørge for at afhjælpe dette.

På grund af fordelingen af delstatens midler er turismen i alt væsentligt placeret i områderne infrastrukturstøtte og marketing. Disse vedrører i sagens natur kun Schleswig-Holstein og kun i undtagelsestilfælde andre områder som fx i forbindelse med verdenskulturarven Vadehavet. Derfor begrænser samarbejdet på dette område sig i alt væsentligt til det syddanske område og i tiltagende grad også til området Femern Bælt. Dette kommer overvejende til udtryk i følgende INTERREG projekter.

Aktiviteter i det syddanske område:

Inden for rammerne af INTERREG IV A projektet **"Helårs-oplevelsesregion"** skal udbudsstrukturen i de rekreative og oplevelsesområder på slesvig-holstensk og syddansk side udvides grænseoverskridende, og nye projekter skal udvikles. Disse skal medføre en styrkelse af lavsæsonen og mere attraktive tilbud.

INTERREG IV A projektet **"Turisme på Nordsøkysten"** skal ved hjælp af nye og innovative produkter, en forbedret og dokumenteret kvalitet, bl.a. inden for rammerne af kvalitetslabels og en forøgelse af andelen af stamgæster, tiltrække flere gæster. Ved hjælp af projektet skal vestkysten profileres som ferieområde i særklasse, når det drejer sig om sunde, aktive og oplevelsesrige ferier i enestående natur.

Inden for rammerne af INTERREG IV A projektet **"Dansk-tyske cykelbyer"** skal cyklismen i de deltagende byer og kommuner fremmes. På den måde skal især de trafikrelaterede CO₂-emissioner formindskes, befolkningens sundhed forbedres og trafikmængden reduceres. I løbet af projektet vil samtlige deltagende byer og kommuner udarbejde cykelpolitikker og aktionsplaner, som skal vedtages politisk, og gennemføre arrangementer og kampagner for turister og andre grupper.

Den lokale aktionsgruppe (LAG) AktivRegion Nordfriesland Nord e. V. har på initiativ af regionale kunstnere og kunsthåndværkere udarbejdet en illustreret, tosproget kunst- og kulturbrochure for området mellem Husum og Rømø. Ved hjælp af billeder, kort og data synliggøres kvalitet og mangfoldighed af den regionale kunstscene for indbyggere og besøgende.

Inden for rammerne af INTERREG IV A-projektet **"Grænseoverskridende naturoplevelser på Vestkysten"** skal bevidstheden om det dansk-tyske naturområde på vestkysten skærpes. Til dette formål skal der udvikles en udstilling, og naturområdet skal ved forskellige informations- og formidlingsforanstaltninger opdyrkes og synliggøres for alle interesserede, idet aktørerne danner et netværk.

Aktiviteter inden for Femern Bælt Regionen:

Geografisk omfatter Destination Fehmarnbelt Kreis Ostholstein og Kreis Plön, Hansestadt Lübeck og den danske Region Sjælland. Med et samlet areal på 2.689 km² har de tre tyske delområder 550.000 indbyggere. I de 17 kommuner i den danske region bor ca. 821.000 indbyggere.

Resultatet af det "regionale udviklingskoncept som følge af en fast Femern Bælt forbindelse" (juli 2010):

Effekterne af Femern Bælt forbindelsen på turismen ligesom den regionale økonomiske relevans af turistbranchen vurderes meget forskelligt for de enkelte delregioner. For turismeområdet kan det under ét konstateres, at der især i den nordlige del af den undersøgte region (Ostholstein og Lübeck) kan forventes et stærkt regionalt engagement. I de sydlige delregioner (Herzogtum Lauenburg, Stormarn og Segeberg) forventes der på grund af den større afstand til Femern Bælt og den lavere regionale betydning af turistbranchen kun meget få effekter fra Femern Bælt forbindelsen på den regionale turisme.

Som følge af Femern Bælt forbindelsen skal der på grund af den forbedrede tilgængelighed regnes med en udvidelse af det turistmæssige bagland og en forøgelse af det turistmæssige efterspørgselspotentialer. Den videregående analyse har vist, at der opstår yderligere efterspørgselspotentialer på grund af Femern Bælt forbindelsen i følgende segmenter:

- endagsturister
- stop-over-gæster (transitgæster)
- miniferiegæster (også byturister og kongressgæster)

Det konstaterede yderligere potentialer kan dog kun genereres, såfremt der sker en udvidelse, optimering og/eller kvalificering af det turistmæssige udbud, og der påbegyndes en relevant (overregional) markedsføring. At bevare status quo og kun satse på den eksisterende turismeinfrastruktur og natur betyder efter konsulenternes mening, at væsentlige potentialer ikke udnyttes.

Med følgende projekter skal der iværksættes de første tiltag til udvikling af tilbud:

- Inden for rammerne af INTERREG IV A projektet "Baltic Sailing 2" udarbejder tyske og danske havne fælles tilbud for sejlere og motorsejlere for at gøre Femern Belt regionen mere attraktiv for søsportsfolket.

- I INTERREG IV A projektet "Baltic Bridge II" skal den bilaterale udveksling mellem Forsøgscenter for Historisk Teknologi/ Middelaldercentret og Wallmuseum Ostholstein GmbH ved hjælp af gensidige input og fælles markedsføring forbedre begge partnarmuseers konceptarbejde og udbygning af de turistmæssige aspekter.
- I projektet "Destination Fehmarnbelt", ligeledes et INTERREG IV A projekt, planlægges og implementeres websider, markedsanalyser (kvantitativ analyse, behovsanalyse, trendanalyse), udvikling af nye kommunikationsplatforme samt konkrete markedsføringsinitiativer for at fremme den grænseoverskridende udvikling af Femern Bælt regionen som dansk-tysk destination for ferie- og forretningsturister.
- Et hovedpunkt i STRING-aktionsplanen 2010 er "Cultural Bridges"/"Joint Tourist Marketing". Styrkelse af en fælles regional identitet og markedsføring af regionen som et rejsemål især uden for Europa skal foretages gennem samarbejde inden for kultur og turisme, fælles kulturelle og sportslige arrangementer samt udveksling af elever, trainees, studerende og lærere.
- Desuden planlægges projektet "Nabostier – Nachbarschaftspfade", ved hjælp af hvilket udviklingen af et vejvisersystem til vandre-, cykle- og ridestier skal fremmes på begge sider af den fremtidige Femern Bælt forbindelse. Målgruppen er dagsturister og feriegæster.
- I forbindelse med den faste forbindelse over Femern Bælt skal antallet af turister fra Danmark og Sverige til metropolregionen Hamburg øges. Derved håber man på en styrkelse af det økonomiske potentiale samt den internationale konkurrenceevne. Disse foranstaltninger er del af INTERREG IV B Østersøprojektet "Creative Bridges", som er under forberedelse og p.t. udvikles af turismefakulteterne på fire højere læreanstalter (Universität Lüneburg, Fachhochschule Westküste, Copenhagen Business School, Aarhus Universitet), forskellige turismeaktører samt Deutsche Bahn, DSB og de statistiske kontorer i Hamburg, Schleswig-Holstein og Danmarks Statistik.

Handlingstiltag

- Ministerium für Wissenschaft, Wirtschaft und Verkehr støtter også fremover samarbejdet i de grænsenære områder for at skabe et ensartet billede af regionen med ensartet kvalitet og samme standarder for turisterne.

6. Fødevarerindustri

Næst efter maskinindustrien er fødevarerindustrien i Schleswig-Holstein den branche, der har den største omsætning. Denne traditionelle sektors styrker ligger i den fremragende produktkvalitet og stor effektivitet i behandlingen og forædlingen. Medvirkende hertil er landbrugets gunstige forhold m.h.t. placeringen, den teknologiske orientering og højt kvalificeret arbejdskraft. Branchen er præget af små og mellemstore virksomheder og er relativt resistent over for kriserelaterede økonomiske udsving. Det skyldes branchens store fleksibilitet, men også en relativ beskeden eksportandel (15%).

En sammenligning med den danske fødevarerindustri viser, at virksomhedernes gennemsnitlige størrelse og eksportorienteringen på trods af lignende placeringsforhold er markant forskellige. Med Arla Foods (mejeri) og Danish Crown (kød) er Danmark hjemsted for Europas førende fødevarerkoncerner inden for disse sektorer. De nævnte koncerner er orienteret mod verdensmarkedet og arbejder efter egne globale strategier, som inden for indkøb af råstoffer og afsætning næppe kan indpasses i nationale, endsige regionale strategier.

Men hvor er der ligheder, som alligevel synes at være lovende med hensyn til fælles strategitiltag?

Uanset virksomhedens størrelse er produktions- og produktudvikling samt veluddannede medarbejdere fremover af afgørende betydning for fødevarerindustriens videre udvikling. På disse områder findes der allerede fælles tiltag og initiativer, som kan udbygges til strategiske partnerskaber inden for områderne **forskning og udvikling** samt **viden og uddannelse**.

Forskning og udvikling

Som eksempel skal nævnes det for nyligt godkendte INTERREG IV A projekt "Bioanalytisk karakterisering af nanopartikler i fødevarer" mellem Fachhochschule Flensburg, Syddansk Universitet (Odense/Sønderborg) og Lebensmittelinstitut KIN e.V. i Neumünster. Dette projekt, som er planlagt at løbe i tre år, og som støttes med mere end 1 million euro EU-midler, skal inden for fremtidsområdet nanoteknologi udvikle en testmetode, som kan påvise nanopartikler i fødevarer eller i emballagen og belægningen. Blandt deltagerne er desuden kompetencenetværket Ernæring ved WTSH. Det er meningen at opbygge et tværnationalt dansk-tysk kompetencenetværk inden for ernæring.

Viden og uddannelse

Wirtschaftsförderung Lübeck GmbH har på basis af den nordtyske ernæringsklynge foodRegio net (støttet med midler fra EFRU og delstaten) og med økonomisk støtte fra Europaministeriet startet projektet "BaltFood - The BSR Food Cluster: Innovation and Competitiveness in Action" med henblik på netværksdannelse af brancheinitiativer inden for fødevarebranchen i Østersøområdet. Inden for rammerne af programmet INTERREG IV B Østersøområdet deltager 12 partnerorganisationer i projektet.

Projektet har en operativ varighed på 36 måneder og afsluttes i 2012. Projektets samlede volumen er på 2,42 millioner euro, hvoraf 1,86 millioner euro ydes af den Europæiske Union (Europæisk Fond for Regional Udvikling). Projektet er delt op i tre tematiske hovedområder: BaltFood Science behandler emner i krydsfeltet mellem højere læreanstalter og virksomheder, BaltFood Business omfatter aktiviteter til støtte af initiativer inden for fødevarevirksomheders ansvarsområde, mens BaltFood Region bearbejder problemstillinger inden for management af klynger på området fødevareøkonomi.

BaltFood projektkonsortiet består af seks Østersølande:

Danmark / Sverige

- Øresund Food Network, dansk-svensk klyngemanagement for fødevareindustrien i Øresundsregionen

Tyskland

- Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Wirtschaft und Arbeit, Referat Mittelstand (bistand til fødevarebranchen)

- Fachhochschule Lübeck, fagområder Anvendt naturvidenskab og e-learning
- Universität Rostock, Institut für das Management ländlicher Räume (management af landlige områder)

Finland

- Agropolis Oy, servicevirksomhed til udvikling af virksomheder i fødevarebranchen
- Turku School of Economics, Finland Futures Centre
- Turku Universitet, Food Finland Theme Group (klyngemanagement fødevareøkonomi Finland)

Litauen

- Litauisk klynge for ernæringsøkonomi

Polen

- Lubelskie Voivodship, regionalt klyngemanagement Biofood
- Ermland-Masuren Universitet, polsk klyngemanagement inden for mejerisektoren

Sverige

- Skåne Food Innovation Network, svensk klyngemanagement for ernæringsøkonomi
- Lund Universitet, Lund International Food Studies (center for undersøgelse af ernæringstendenser og innovationer i ernæringsøkonomien)

Partnere uden finansiel deltagelse er DGB Region Süd-Ost, Handelskammer Hamburg, Industrie- und Handelskammer i Lübeck, Süderelbe AG (Hamburg-Harburg) samt universitetet i Lublin.

Fra hovedområdet *BaltFood Science* skal nævnes det online-støttede videreuddannelsesstilbud **baltfood e-learning academy** med kurset e-learning om emnet "Sunde convenienceprodukter". Omkring 60 deltagere fra seks lande omkring Østersøen er i det virtuelle rum fælles om arbejdet på de stillede opgaver. Ved afslutningen af kurset (juni 2010) modtog de et certifikat fra Fachhochschule Lübeck.

E-learning projektet med seks lande passer meget godt til den aktuelle diskussion om det fremtidige behov for faglært arbejdskraft. Denne form for videreuddannelse har både fordele for menneskene og for virksomhederne. Arbejdsmarkedet bliver større, når et veluddannet potentiale af faglærte står grænseoverskridende til rådighed, og når den geografiske og mentale mobilitet ikke længere hæmmes af nationale grænser eller videns- og sprogbarrierer.

Wirtschaftsförderung Lübeck har sammen med det danske Grønt Center taget initiativet til INTERREG IV A projektet **BELTFOOD**, som bliver præsenteret online på www.beltfood.de. Dette dansk-tyske projekt støtter små og mellemstore virksomheder inden for fødevareøkonomien med henblik på de ekspansionspotentialer og –udfordringer som resultat af etableringen af den Femern-forbindelsen. I forgrunden står formidling af udlandskompetencer og fremme af en dansk-tysk netværksdannelse i branchen. BELTFOOD Capacity Development Program er udviklet specielt for virksomheder inden for fødevarebranchen, som er interesseret i at komme ind på det danske marked. I denne serie af workshopper, som består af seks moduler, kan deltagerne udveksle erfaringer med markedseksperter og få en indføring i alle vigtige emner inden for eksportforretninger. Arrangementerne begynder i februar 2011.

7. EU-støtteprogrammer

Debatten om en reform af EUs kohæisionspolitik (EU strukturfondreform og finansielle overslag) er allerede begyndt på europæisk plan. En reform af EUs kohæisionspolitik efter 2013 forventes at få vidtrækkende konsekvenser for udformningen af regionalpolitikken i Schleswig-Holstein. Specielt relevant er det også for det kommunale plan: Eksempelvis stilles der i 2007 – 2013 22,9 millioner euro til rådighed for INTERREG IV A "Fehmarnbelt-Region" og 44,3 millioner euro for INTERREG IV A "Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.".

Delstatsregeringen skal afklare, hvilke EU-støtteinstrumenter og afgrænsninger af støtteområder efter 2013 anses for at være de bedst egnede for at optimere samarbejdet mellem Schleswig-Holstein og Danmark. Det centrale spørgsmål er nok, om der også fremover skal og kan opretholdes to særskilte INTERREG A støtteområder, eller om det i stedet strategisk ville give mere mening med kun et stort støtteområde (som INTERREG V A program). Afklaring af dette spørgsmål kræver i høj grad en diskussion og afstemning internt i Schleswig-Holstein.

Med henblik på implementeringen af Danmark-strategien og opfølgning og udnyttelse af Femernforbindelsen er den regionale inddragelse af Hamburg og København særlig relevant. Derfor skal det også undersøges, om og hvorvidt INTERREG B Nordsø- og Østersøprogrammer efter 2013 i højere grad kan åbnes for metaregion-støtte resp. støtte af makroregionale strategier (som fx Østersøstrategien) for på den måde eksempelvis at

kunne støtte projekter inden for rammerne af sammenslutningen af de fem STRING-regioner. I den forbindelse skal positioneringen afstemmes rettidigt og først og fremmest inden for rammerne af STRING-samarbejdet med Freie und Hansestadt Hamburg, Sjælland, Hovedstaden og Skåne samt om muligt også den danske regering (med inddragelse af den svenske regering) for på den måde også at forbedre gennemførelseschancerne over for forbundsregeringen og Europa-Kommissionen.

Også etableringen af en europæisk gruppe for territorielt samarbejde (EGTS) skal undersøges. EGTS er et i 2006 dannet EU-retsinstrument, som gør det muligt for de lokale og regionale myndigheder i forskellige medlemslande at etablere en samarbejdssammenslutning med status som juridisk person (EGTS-forordning 1082/2006). En EGTS kan anvendes til at gennemføre og administrere grænseoverskridende, tværnationale eller tværregionale samarbejdsprojekter med eller uden EUs finansielle støtte (fx grænseoverskridende tjenesteydelser inden for transport- og sundhedsområdet), administrationen af et projekt eller program, som støttes med EU-midler, eller oprettelsen af et fælles energiagentur). Etableringen af en fælles institution kan løfte det grænseoverskridende samarbejde op på et nyt plan.

Handlingstiltag

- Schleswig-Holstein går på nationalt og europæisk plan ind for videreførelse af INTERREG A støtten (grænseoverskridende samarbejde). Delstatsregeringen vil efter afstemning med de centrale tyske og danske regionale aktører i de to nuværende støtteområder frem til 2011 udarbejde en første positionering til et forslag til det fremtidige dansk-tyske støtteområde.
- Desuden går delstatsregeringen ind for, at INTERREG B programmerne (transnationalt samarbejde) åbnes for støtten til metaregioner/makroregionale strategier. Delstatsregeringen vil inden udgangen af 2010 forsøge at nå til enighed med STRING-samarbejdsgruppen for i god tid at sikre sig støtte både hos de nationale regeringer i Tyskland, Danmark og Sverige og de europæiske aktører i Bruxelles.

IV. Koordinering i delstatsregeringen

Ministerpræsidenten og statssekretæren for Europa-anliggender varetager som penneførere kontakter til Kongeriget Danmark, til de danske regioner, til Forbundsrepublikken Tyskland og til Europa-Kommissionen. Ministrene kan efter aftale med ministerpræsidenten træde i hans sted.

Strategien implementeres af Statskancelliet og ministerierne med de eksisterende ressourcer inden for rammerne af **delstatsregeringens løbende forretninger**. Alle **udgifter finansieres af eksisterende poster**, om nødvendigt gennem omprioritering inden for ministerierne.

Statssekretæren for europæiske anliggender fremlægger hvert andet år en rapport om strategiens implementering og videreudvikling for regeringen.

